

УДК 330.3.658

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ****Бугас Н. В., Богданець І. С.**

Київський національний університет технологій і дизайну

У статті визначено роль, та розглянуто проблеми державного регулювання інвестиційного процесу в економіці України, запропоновано можливості поліпшення ситуації з інвестиційною привабливістю країни.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиції, іноземний інвестор, прями інвестиції, державне регулювання

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики. Воно визначається показниками економічного і соціального розвитку України, республіканськими і регіональними програмами розвитку народного господарства, бюджетами, передбачуваними в них обсягами державного фінансування інвестиційної діяльності

Постановка завдання

У забезпеченні виходу економіки з кризового стану і стабільного її розвитку вирішальну роль відіграє науково обґрунтована інвестиційна політика держави. Саме вона визначає реальні джерела, напрями, структуру інвестицій, здійснює раціональні та ефективні заходи для виконання загальнодержавних, регіональних та місцевих соціально-економічних і технологічних програм, відтворює процеси на макро- й мікроекономічному рівнях. Водночас держава повинна регулювати створення в країні сприятливого інвестиційного клімату, формування й розвиток фондового ринку, сприяти спрямуванню інвестицій у пріоритетні виробництва та ін.

Інвестиції потрібні підприємствам і організаціям для переходу до нормальної економічної діяльності, для переозброєння виробництва, підвищення якості продукції. Особливої значущості ці процеси набувають на макроекономічному рівні.

В Україні ж дотепер не створено обґрунтованої системи державної підтримки інвестиційної діяльності підприємств. Як наслідок цього, в інвестиційній діяльності країни утворилося замкнуте коло, коли недоінвестування народного господарства посилює спад виробництва, що, в свою чергу, спричиняє зниження інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання та держави. Вивести Україну з цієї ситуації може лише науково обґрунтована інвестиційна політика держави.

Об'єкт та методи дослідження

Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних вчених у сфері інвестиційної діяльності. У роботі використані такі методи дослідження: дедукція та синтез задля формування послідовності регулювання інвестиційної діяльності в Україні.

Результати дослідження та їх обговорення

Проблема управління інвестиційним процесом, зокрема, залучення іноземного капіталу для розвитку національної економіки актуальна для багатьох країн із ринками, що розвиваються.

Державне регулювання інвестування в Україні здійснюється в різних правових формах, із застосуванням різноманітних правових засобів. Так, згідно із ст. 11 Закону України «Про інвестиційну діяльність», Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики. Воно визначається показниками економічного і соціального розвитку України, республіканськими і регіональними програмами розвитку народного господарства, республіканським і місцевими бюджетами, передбачуваними в них обсягами державного фінансування інвестиційної діяльності [1].

При цьому створюються пільгові умови для інвесторів, які здійснюють інвестиційну діяльність у найважливіших для задоволення суспільних потреб напрямках, і насамперед у напрямку технічного вдосконалення виробництва та впровадження відкриттів і винаходів.

Також згідно даного закону державне регулювання інвестиційної діяльності включає:

- управління державними інвестиціями;
- регулювання умов інвестиційної діяльності;
- контроль за здійсненням інвестування усіма інвесторами та іншими учасниками інвестиційної діяльності [1].

Проте зазначені положення закону не віддзеркалюють усіх форм та засобів, що застосовує держава у сфері інвестиційної діяльності взагалі і щодо державного інвестування, зокрема. Недостатність інвестиційних ресурсів у економіці України спонукає до пошуку різноманітних шляхів стимулювання інвестиційних надходжень, які здатні забезпечити належні умови інвестиційної діяльності шляхом вибору ефективних форм державного регулювання.

Державне регулювання умов інвестиційної діяльності здійснюється шляхом прямого (адміністративно-правового) та непрямого втручання в інвестиційну діяльність [3, 264].

Форми державного регулювання інвестиційної діяльності:

- прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність;
- надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв;
- встановлення державних норм та стандартів;
- встановлення антимонопольних заходів;
- регулювання участі інвестора у приватизації власності;
- визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами;
- забезпечення захисту інвестицій тощо.
- бюджетно-податкова політика;
- грошово-кредитна політика;
- амортизаційна політика;
- регулювання фондового ринку;
- інноваційна політика;
- політика заохочення іноземних інвестицій;
- інші непрямі форми державного регулювання інвестиційної діяльності.

Органами державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні є: Кабінет Міністрів України, Державне агентство з інвестицій та інновацій, Національне агентство з іноземних інвестицій та розвитку, Міністерство економіки України, Національний банк України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку та низка галузевих міністерств і відомств [4, ст.153].

На сьогодні Україною вже зроблено певні позитивні кроки на шляху до підвищення інвестиційної привабливості країни. Зокрема, створено правове поле для здійснення інвестиційної діяльності. Дана сфера регулюється Законами України: «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження», тощо, якими передбачено:

- державна гарантія захисту інвестицій, незалежно від форм власності;

– відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду і моральну шкоду, завданих їм внаслідок дій, бездіяльності або не належного виконання державними органами України чи посадовими особами передбачених законодавством обов'язків щодо іноземного інвестора;

– повернення інвестиції іноземному інвестору в натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі в разі припинення інвестиційної діяльності;

– застосування національного режиму валютного регулювання та справляння податків на території України до суб'єктів підприємницької діяльності або інших юридичних осіб, створених за участю іноземних інвестицій, незалежно від форм та часу їх внесення.

Необхідно зазначити, що інвестиційна діяльність в Україні відбувається у складних умовах, пов'язаних як із світовою фінансовою кризою, так і з певною низкою внутрішніх чинників. Враховуючи те, що залученню в інвестиційну сферу приватного національного та іноземного капіталу стримує, окрім суто економічних причин, у час кризи, політична нестабільність, недосконалість відповідного законодавства, податковий тиск на бізнес, вузькість внутрішнього ринку, інфляція, нерозвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, недостатнє інформаційне забезпечення та низький рівень захисту інвесторів, відсутність чіткої інвестиційної політики з відповідними механізмами реалізації на державному та місцевому рівнях, нестача стимулів і механізмів для залучення інвестицій, а також сповільнення інвестиційної активності у світі. Для України надзвичайно важливим є застосування радикальних заходів щодо збереження привабливості української економіки для інвесторів, підтримки інвестиційної діяльності, надходження та дієвого захисту інвестицій у період кризи.

На середньо- та довготермінову перспективу Уряд розробив Стратегію національної модернізації до 2020 р. Основні напрями якої побудовано так, щоб дати відповідь на кожний виклик, що стоїть перед Україною, серед яких нестабільність світової економіки загалом та окремих її складових, на тлі посилення конкуренції у напрямі залучення стратегічних інвестицій (фінансових, людських, енергетичних, продовольчих). Сьогодні національні економіки змагаються за інвестиції, шляхом створення привабливого інвестиційного клімату, найсприятливішого середовища для інвесторів, вирівнюючи розвиток регіонів та рівень життя, створення міжнародного

іміджу країни як такої, що надає інвестору кращі, ніж інші країни, можливості, для України важливим на сьогодні є науково обґрунтоване визначення пріоритетних напрямів інвестування. Держава повинна визначити перспективні напрямки та об'єкти інвестування, які відповідали б державним інтересам, сприяли б швидкому подоланню економічної кризи і досягненню стабілізації та максимально спрямовували б інвестиційні ресурси на їхній розвиток. Органам регіональної влади необхідно розробити основні напрямки інвестиційної політики щодо залучення коштів під перспективні інвестиційні проекти, визначити основні пріоритети інвестування, сприяти формуванню привабливого для інвестора іміджу території. У сучасних умовах розраховувати тільки на іноземні інвестиції в економічному розвитку не варто, головне сьогодні це пошук власних ресурсів, відкриття яких дасть змогу покращити стан вітчизняної економіки. Тому потрібно створювати сприятливий інвестиційний клімат не тільки для іноземних інвесторів, але й для вітчизняних. Надаючи підприємствам з іноземними інвестиціями податкові пільги, треба надавати такі ж пільги українським підприємствам, які зайняті в аналогічних сферах діяльності і є пріоритетними у розвитку економіки України, мають стратегічне значення, надавати їм державну підтримку. І тут потрібні не тільки державні вливання, але і створення необхідної інфраструктури та юридичного забезпечення.

На сьогодні в Україні, крім зовнішніх інвесторів, є і власні внутрішні потенційні інвестори. Однак для ширшого залучення внутрішніх інвестицій необхідні механізми, які б сприяли залученню тінювих капіталів. Вирішення цієї проблеми потребує розроблення державних програм. Пріоритетними можна визнати ті напрямки інвестування, які спроможні в порівняно короткий термін забезпечити відчутні зрушення в економіці країни [2, ст.141].

Такими невідкладними завданнями можна вважати ті, що забезпечують приріст обсягів виробництва високоякісної конкурентоспроможної продукції в країні. Для ширшого залучення як іноземних, так і внутрішніх інвесторів у регіоні, повинні розроблятися спеціальні стратегії залучення іноземних інвестицій у регіони країни.

З метою удосконалення методів державної інвестиційної політики при здійсненні фінансування державних інвестицій необхідно використовувати механізм державних замовлень і розміщення їх на конкурсній основі; оптимізувати структуру державних інвестицій і наданих державних гарантій; перейти до концентрації державних інвестицій для вузького кола пріоритетних програм. Сьогодні бюджетне

фінансування в Україні має ряд недоліків, пов'язаних з обмеженістю бюджетних ресурсів, помилками у розподілі централізованих інвестицій, а також відсутністю контролю за їхнім використанням.

Стратегія децентралізованого регулювання характеризується більш опосередкованою участю держави у інвестиційному розвитку окремих організацій та суб'єктів господарювання. Це означає менший ступінь централізації управління інвестиційними процесами з боку держави. Держава реалізує свою інвестиційну політику шляхом створення нововведень у державному секторі. З метою створення початкового попиту на нововведення державою виділяються відповідні ресурси. Для впровадження цієї стратегії передбачаються податкові пільги та інші преференції щодо інвестиційної діяльності.

До форм опосередкованого впливу держави на інвестиційну діяльність можна віднести: державне кредитування, державні позики, роздержавлення і приватизацію, податкове регулювання, амортизаційну політику, державний лізинг, ліцензування і квотування, антимонопольні заходи, стандартизацію та ін. Засоби непрямого впливу держава реалізує через свої інституції як учасник інвестиційного процесу.

На макроекономічному рівні ефективна інвестиційна діяльність усіх суб'єктів визначає майбутнє економіки країни, оскільки із збільшенням обсягів інвестицій та структурою їх використання повинне відбуватися зростання обсягів валового внутрішнього продукту.

Опосередкований вплив держави на інвестування здійснюється передусім засобами бюджетної та грошово-кредитної політики. Бюджетні важелі – це державна система заходів, спрямована на перерозподіл доходів підприємств і громадян країни, з метою оптимального формування дохідної частини бюджету і збереження у підприємств ринкових стимулів до роботи та одержання прибутків. Прогресивна податкова система є вагомим засобом формування сукупного попиту, а через нього – залучення інвестицій у виробничі галузі і соціальну сферу.

Важливу роль в розвитку національної економіки будь-якої країни світу відіграють іноземні інвестиції, Україна в даному випадку не є винятком. З розвитком транснаціональних корпорацій суспільство все більше уваги приділяє питанню їхнього розміщення та освоєння в сучасній економіці. Та не дарма, адже їхня величина, доцільність галузевого та територіального розміщення, все сильніше впливають на підвищення економічної активності населення, створенню нових робочих місць, а

інколи цілих виробничих галузей національного господарства, що в кінцевому варіанті визначає структуру економіки держави та формує її політику. Залучення коштів іноземних інвесторів сприяє активізації інвестиційного процесу, впровадженню нових технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку малого і середнього бізнесу, зростанню інвестиційного потенціалу та ін.

На перспективу також заплановані заходи Уряду та Президента України відповідно до програмних документів. Так, питання сприяння інвестиціям знайшли своє відображення у Програмі економічних реформ на 2010-2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”. Зокрема, в рамках програми реформ здійснюватимуться конкретні заходи з покращення бізнес-клімату, а саме: удосконалення дозвільної системи, ліцензування, адміністративних послуг, започаткування та ліквідації бізнесу, державного нагляду та контролю, технічного регулювання, формування митних процедур. Зазначені заходи сприятимуть покращенню інвестиційного іміджу України та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в її економіку.

За даними Держстату у I кварталі 2013 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 1559,7 млн.дол.США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), що становить 176,2 відсотка до відповідного періоду 2012 року. [5]

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає понад 82% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 17692,2 млн.дол.США, Німеччина – 6124,0 млн.дол.США, Нідерланди – 5260,8 млн.дол.США, Російська Федерація – 3814,8 млн.дол.США, Австрія – 3420,4 млн.дол.США, Велика Британія – 2609,0 млн.дол.США, Віргінські Острови (Брит.) – 2253,7 млн.дол.США, Франція – 1761,1 млн.дол.США, Швеція – 1700,0 млн.дол.США та Швейцарія – 1160,6 млн.дол.США.

Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами залучення капітальних інвестицій, у січні – березні 2013 року залишаються: промисловість – 24,9 млрд. грн., будівництво – 8,9 млрд. грн., оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 4,8 млрд. грн., операції з нерухомим майном – 2,5 млрд. грн., транспорт, складське господарство, поштова та кур’єрська діяльність – 2,5 млрд. грн., інформація та телекомунікації – 1,7 млрд. грн.

Висновки

Для створення сприятливого інвестиційного клімату держава використовує різноманітні типи регулювань: податкове, фінансово-кредитне, антимонопольне тощо. Покращення якості регулювань дасть змогу реалізувати потенційні можливості суб'єктів економічної діяльності, спрямованих на отримання прибутку від своєї діяльності, а відтак наповнення бюджету та створення робочих місць у регіоні.

Таким чином, створення відповідно до ринкових засад механізму взаємодії інвестора й органів державної влади в управлінні інвестиційним процесом та лібералізації економіки дасть змогу залучити якомога більше інвестиційних ресурсів в економіку країни. Міжнародний досвід інвестування свідчить, що ті з країн, кому вдалося залучити в країну значні обсяги інвестицій, успішно та швидко долають завдання ринкового реформування національних економік, досягають значних темпів соціально-економічного розвитку

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» Відомості Верховної Ради України від 18.09.1991, № 47.
2. Важинський Ф. А. Механізм регулювання інвестиційної діяльності в регіоні / Ф. А. Важинський, А. В. Колодійчук, А. Ю. Яремко / Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С.138-143.
3. Касприк А. Формування державного механізму управління інвестиційним процесом / А. Касприк / Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С.262-269.
4. Шатило О. Інституційні особливості державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності: порівняльний аналіз України і США. / О. Шатило / Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації: Матеріали підсумкової науково-практичної конференції за міжнародною участю. 30 жовтня 2009 року. У 2-х томах. – Т. 2. – Одеса: ОРІДУ НАДУ. – 2009. – С.151-157.
5. Офіційний Веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

Бугас Н. В., Богданец І. С.

Государственное регулирование инвестиционной деятельности в Украине

В статье определена роль, значение и рассмотрены проблемы государственного регулирования инвестиционного процесса в экономике Украины, предложено возможности улучшения ситуации с инвестиционной привлекательностью страны

Ключевые слова: *инвестиционная деятельность, инвестиции, иностранные инвесторы, прямые инвестиции, государственное регулирование*

Bugas N. V., Bogdanets I. S.

State regulation of investment in Ukraine

The article defines the role, importance and the problems of state regulation of the investment process in Ukraine, suggested the possibility of improving the situation of the investment attractiveness of the country.

Keywords: *investment activity, investment, foreign investors, direct investment, government regulation*